

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№7 (3) 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/SCP1342V3I7Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 7 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Тахририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Usmonov Axrorjon Rustamjon o'g'li*
AMALIY SAN'AT BILAN BOG'LIQ NOMODDIY MADANIY MEROSLAR 9-15
- Зоҳидов Қобилжон Тоиржонович*
ИЛК АРАБ-МУСУЛМОН ДАВЛАТ БОШҚАРУВИДА МАДИНА ШАҲРИНИНГ ЎРНИ 16-20
- Siddiqov Mirshod Baxtiyorovich*
SOVET HOKIMIYATINING QORAQALPOG'ISTON ASSRDA IJTIMOIIY TA'MINOT
SIYOSATI 21-26
- Хайназаров Баҳромжон Бахтиёрович*
КАСПИЙОРТИ ВИЛОЯТИДА ТУБ БЎЛМАГАН АҲОЛИ ЭҲТИЁЖЛАРИ УЧУН ТАЪЛИМ
ТИЗИМИНИНГ ЖОРИЙ ЭТИЛИШИ ТАРИХИДАН
(XIX АСР ОХИРИ – XX АСР БОШЛАРИ) 27-32
- Мансуров Музаффаржон Шарифжон ўғли*
СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ЙИЛЛАРИДА МАДАНИЙ ТАДБИРЛАРНИНГ ТУРИЗМ ТАРҒИБОТИДА
ТУТГАН ЎРНИ 33-41
- Bobodustov Bobur Mirzaboyevich*
ZARAFSHON DARYOSIDAGI SUV AYIRG'ICH TIZIMLARINI TA'MIRLASHGA ROSSIYA
IMPERIYASI MA'MURIYATINING MUNOSABATI 42-47
- Саидбобоева Гулзора Нематжонова*
XX АСРНИНГ 30–50-ЙИЛЛАР ДАВРИЙ МАТБУОТ МАТЕРИАЛЛАРИ – РЕСПУБЛИКАНИ
ЭЛЕКТРЛАШТИРИШГА ОИД МАНБА 48-55

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Казаков Олим Сабирович*
ЕТАКЧИЛИК ТАЪСИРИДА БОШҚАРУВНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ 56-60
- Utkirov Abbos Meyliyevich*
CHALLENGES IN IMPLEMENTING TQM IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 61-67
- Umronov Eldorbek Sodirovich*
TURISTIK KORXONALAR DOIRASIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISH VA
RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI 68-76
- Норбоев Аллаёр Исмоилович, Тулкинов Гайрат Кадилович*
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И НАПРАВЛЕНИЯ МЕНЕДЖМЕНТА В РАЗВИТИИ МОЛОДЁЖНОГО
ТУРИЗМА 77-82
- Xolmurotov Fozil Saribayevich*
MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO'JALIK
MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO'LINI BAHOLASH 83-91
- Худайназарова Дилором Хайруллаевна*
ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИ КОРХОНАЛАРИНИНГ ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ ДОИРАСИДАГИ
РИСКЛАРИНИ СТРАТЕГИК ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 92-100

Гойипназаров Санжар Баходирович
СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТНИ ЖОРИЙ ЭТИШ НАТИЖАСИДА МЕХНАТ БОЗОРИДАГИ
ЎЗГАРИШЛАР101-110

Baxtiyorov Asrorbek Azizjon o'g'li
BANK MENEJMENTI ASOSLARI, UNING IQTISODIY MOHIYATI111-119

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Юлдашев Фаррух Абдурахманович
АХБОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТДА ЭХТИЁЖ ВА МАНФААТЛАРНИНГ ЎЗАРО УЙҒУНЛИК
ХУСУСИЯТЛАРИ120-126

Тожибоев Сарвар Пулатжон ўғли
ДАВЛАТ ХИЗМАТИ ТУШУНЧАСИНИНГ МАЗМУН-МОҲИЯТИ ВА УНИНГ ҲУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИ127-132

Ismatov Shohruhbek Murod o'g'li
YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY DAVLAT BARPO ETISH VA UNING G'OYAVIY MAFKURAGA
ASOSLARI133-137

Abdullayev Temur Bobir o'g'li
TIL VA TAFAKKUR DIALEKTIKASINING BILISH JARAYONIDAGI ROLI138-143

Islamov Kamol Tashkulovich
UYG'ONISH DAVRI DUNYOQARASHIDA DINIY VA DUNYOVIY YONDASHUVLAR
NISBATI 144-150

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Isanova Feruza Tulqinovna
O'ZBEK TILI XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARINING FUNKSIONAL
XUSUSIYATLARI151-160

Ro'ziyev Elbek O'rol o'g'li
AMIR TEMUR VA TEMURIY HUKMDORLAR YORLIQLARIDA SIYOSIY NUTQ SHAKLLARINING
QO'LLANILISHI161-167

Мухамедова Феруза Баходир кизи
ФОРМИРОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ
А. КИМА.....168-174

Abdullayev Ikramjon Xashimdjanoich
TILSHUNOSLIKDA SO'Z VA SO'Z TURKUMLARI: TADQIQI VA TAVSIFI175-180

Tagayeva Sayyora Ulashovna, Inoyatillo Ozoda
FIZIKA FAKULTETI TALABALARIGA NEMIS TILINI O'QITISHDA INNOVATSION
METODLARINING QO'LLANILISHI181-185

Egamberdiyeva Mohidil Gulomjon qizi
MADANIYATLARARO MULOQOTDA NUTQIY ETIKETNING ANTROPOSENTRIK
TADQIQI186-190

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

Жавлиев Нурали Баходирович

МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ НИЗОЛАР ТУШУНЧАСИ ВА МАЪМУН-МОҲИЯТИ191-195

Узакова Гўзал Шариповна

БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ МАҚСАДЛАРИГА ЭРИШИШДА СУВ РЕСУРСЛАРИДАН
ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ (ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ).....196-204

Usmanov Alisher Tolmasovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MA'MURIY HUQUQBUZARLIK TO'G'RISIDAGI ISHLARNI
YURITISHNING SODDALASHTIRILGAN TARTIBI: MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR205-213

Авезова Элеонора Парахатовна

РАВНОЕ ПРАВО ГРАЖДАН НА ПОСТУПЛЕНИЕ В ГОСУДАРСТВЕННУЮ ГРАЖДАНСКУЮ
СЛУЖБУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН214-218

Мукумов Бобур Мелибой угли

ОЦЕНКА РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ПРОЕКТОВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ
АКТОВ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ
.....219-224

Туракулова Назира Абдишукуровна

СТАРТАП ЛОЙИҲАЛАРИНИ ТУЗИШ ВА МОЛИЯЛАШТИРИШ ТАРТИБИ:
ДАВЛАТ ВА НОДАВЛАТ НУҚТАИ НАЗАРИДАН225-232

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Хўжамкелдиев Гафур Султон ўгли

СПОРТ МАШҒУЛОТЛАРИ ЖАРАЁНЛАРИДА ТИКЛАНИШНИНГ АҲАМИЯТИ233-237

Aziz Hasanovich Rajabiy

BO'LAJAK VOKAL O'QITUVCHILARINING INTELLEKTUAL-IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI
RIVOJLANTIRISH238-242

Malikova Sevar Samatovna

BO'LAJAK XOR RAHVARLARINING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH243-246

Васильченко Ольга Анатольевна

ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВЫХ НАВЫКОВ247-251

Xojimurodova Mahliyoхon Kenjavoy qizi, Inomov Faxriddin O'rmonjonovich

AN INNOVATIVE APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' MOVEMENT SKILLS
AND COMPETENCIES IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES252-257

Асадуллаева Наргиза

БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ФАОЛ ФУҚАРОЛИК КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ
МУСТАҲҚАМЛАШГА ҚАРАТИЛГАН ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ЖАРАЁННИ
РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ258-265

Mamadova Feruzaxon Mirzaaxmad qizi

BO'LAJAK JISMONIY MADANIYAT MUTAXASSISLARINING PEDAGOGIK MADANIYATI VA
KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI266-272

<i>O'ktamova Navruza Botir qizi</i> BO'LAJAK JURNALISTLARGA INGLIZ TILINI O'QITISHDA SOTSIOLINGVISTIK KOMPETENSIYANI TAKOMILLASHTIRISH (SIYOSIY-IJTIMOIIY MATNLAR MISOLIDA)	273-277
<i>Humonjonov Shoxzodbek Dilshodjon ўғли</i> ОЛИЙ ТЕХНИКА ТАЪЛИМИДА МЕХНАТ МУҲОФАЗАСИ ВА ТЕХНИКА ХАВФСИЗЛИГИ ҚОИДАЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ЭЛЕКТРОН МЕТОДИК АСОСЛАРИНИНГ ИЛМИЙ АҲАМИЯТИ	278-287
<i>Xuramov Ilxom Panjiyevich</i> PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN ISLOHOTLARNI JADALLASHTIRISH VA KASBIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH	288-292
<i>Azizbek Umarov</i> MEDIATA'LIM – TALABALARNING MEDIA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN FAN TARMOG'I SIFATIDA	293-299
<i>Saidova Zilola Gadoymurodovna</i> TA'LIM INTEGRATSIYASINING AYRIM MASALALARI	300-307
<i>Raxmonova Gulrux Ulashevna</i> O'ZBEK XALQINING MILLIY HARAKATLI O'YINLARIDAN JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	308-312
<i>Boynazarova Sayyora Ruzikulovna</i> BIOLOGIYA O'QITUVCHISI KASBIY KOMPETENSIYALARI VA KOMPETENTLIGINI MONITORING QILISHNING MAVJUD METODIKASI VA UNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	313-317
<i>Shermuhammadov Bahodirjon, Xasanova Ozodaxon Qurvonali qizi</i> MDH OLIMLARI TOMONIDAN CHET TILLARNI O'RGANISHDA UCHRAYDIGAN XATOLAR MAVZUSIDA OLIB BORGAN TADQIQOTLAR TAHLILI	318-323
<i>Abdusalimova Nargizaxon Olimjon qizi</i> MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA STEAM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB FIZIKA DARSLARINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI	324-329
<i>Shafiyeva Elnara, Murotmusaev Komiljon Buribaevich</i> THE CHARACTERISTICS OF MENTAL HEALTH IN ELDERLY PEOPLE	330-349

13.00.00- Педагогика фанлари

О'ктамова Навруза Ботир қизи
tayanch doktorant
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

**BO'LAJAK JURNALISTLARGA INGLIZ TILINI O'QITISHDA SOTSIOLINGVISTIK
KOMPETENSIYANI TAKOMILLASHTIRISH (SIYOSIY-IJTIMOYIY MATNLAR MISOLIDA)**

Annotatsiya. Mazkur maqola bo'lajak jurnalistlarning sotsiolingvistik mahoratini rivojlantirish, sotsiolingvistik mahorat qismlarini - ma'lum bir tuzilmani ma'lum ijtimoiy iqlim va ustun ijtimoiy va ochiq muhitga bog'liq bo'lgan individual nutq xatti-harakatlariga majburlaydigan sotsiolingvistik dunyoqarashni tayyorlash va tugatishga qaratilgan. Jurnalistlarning sotsiolingvistik mahoratini oshirishga tayyorgarlik asoslari o'quv va uslubiy me'yorlarga asoslanishi, noodatiy sotsiolingvistik mazmun bilan takomillashtirilishi kerakligi, bu esa jurnalistlarning o'z nutqlarini o'zlashtirishga bog'liq bo'lgan ma'lumotlari, qobiliyatlari va imkoniyatlarini yaxshilash uchun sabab ekanligi ko'rsatilgan.

Tayanch iboralar: tamoyillar, kompetentsiya, lingvistik oliy ta'lim muassasalari, sotsiolingvistik kompetentsiya, ta'lim, ijtimoiy marker, nutq xatti-harakati, kommunikativ kompetentsiya.

Uktamova Navruza Botir kizi
Phd student, Uzbek State World Languages University

**IMPROVING SOCIOLINGUISTIC COMPETENCY IN TEACHING ENGLISH LANGUAGE
TO FUTURE JOURNALISTS (IN THE EXAMPLE OF POLITICAL-SOCIAL TEXTS)**

Abstract. This article is aimed at the development of sociolinguistic skills of future journalists, the preparation and completion of the sociolinguistic worldview, which forces a certain structure to individual speech behavior depending on a certain social climate and prevailing social and open environment. The basis of preparation for improving the sociolinguistic skills of journalists should be based on educational and methodological standards, and shown it should be improved with unusual sociolinguistic content, which is the reason for improving the knowledge, skills and opportunities of journalists related to mastering their speech.

Keywords: principles, competence, linguistic institutions of higher education, sociolinguistic competence, education, social marker, speech behavior, communicative competence.

Уктамова Навруза Ботир қизи
Аспирант, Узбекский государственный
университет мировых языков

**ПОВЫШЕНИЕ СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ
АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ БУДУЩИХ ЖУРНАЛИСТОВ (НА ПРИМЕРЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ-
СОЦИАЛЬНЫХ ТЕКСТОВ)**

Аннотация. Данная статья направлена на развитие социолингвистических умений будущих журналистов, подготовку и завершение социолингвистического мировоззрения, форсирующего определенную структуру индивидуального речевого поведения в зависимости от определенного социального климата и сложившейся социальной и открытой среды. В основу подготовки к совершенствованию социолингвистических навыков журналистов должны быть положены учебно-

методические стандарты, а также должно быть усовершенствовано необычное социолингвистическое содержание, что является причиной совершенствования знаний, умений и возможностей журналистов, связанных с овладением своей речью.

Ключевые слова: принципы, компетентность, лингвистические вузы, социолингвистическая компетентность, образование, социальный маркер, речевое поведение, коммуникативная компетентность.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I7Y2023N39>

Kirish. Til har bir jamiyatda joylashuvi va davridan qat'i nazar, ijtimoiy o'zaro ta'sir markazidir. Til va ijtimoiy ta'sir o'zaro munosabatlarga ega: til ijtimoiy ta'sirlarni va ijtimoiy ta'sirlar tilni shakllantiradi. Tilni o'rganish yopiq, ochiq, rasmiy yoki norasmiy ta'limni o'qitish jarayonidan o'tishdir. Tilni o'rgatish, o'rganishda ijtimoiy-madaniy kontekst va tilning xilmaxilligini hisobga olish kerak, chunki bu tilni o'rganish muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi. Bo'lajak jurnalistlarga chet tilini o'qitishda o'qituvchi turli tillarning ijtimoiy-madaniy kontekstlarining ta'sirini e'tiborsiz qoldirmasligi zarur. Bu o'quvchilarga tilni o'rgatish maqsadlariga erishishni osonlashtiradigan rollar bilan bog'liq asosiy omil hisoblanadi.

Ijtimoiy-madaniy kontekstlardagi turli atamalar, tushunchalar va tilning o'zgaruvchanligi sotsiolingvistikada yoritiladi. Hodisani tushunish uchun tilni o'zlashtirish jarayoni, ikkinchi yoki chet tili ta'limi, sotsiolingvistika, lingvistika, psixolingvistika, chet tilini o'rgatish texnikasi va o'lchash va baholash usullari bo'yicha aniq bilimlarga ega bo'lish ayniqsa muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda chet tilini o'rganishda sotsiolingvistikani takomillashtirish juda muhim ahamiyatga ega va biz tilning nafaqat aloqa vositasi, balki ijtimoiy o'ziga xoslikning yaratuvchisi sifatidagi rolini anglagan holda o'rganuvchiga yetkazib berishimiz zarur (Dunkley, 2013). Ijtimoiy lingvistika o'qituvchilar uchun qiziqarli va muhim til sohasidir, chunki u tilning haqiqiy dunyoda qanday ishlatilishi va o'ylanishi bilan shug'ullanadi.

Muayyan ijtimoiy axborot muhitida qabul qilingan yozishmalarning sotsiolingvistik standartlarini hisobga olgan holda so'rovchining nutq profilini o'ylab chiqishdan iboratdir. Filologik manbalar jurnalistlarning chet tilidagi sotsiolingvistik mahoratini oshirish, sotsiolingvistik mazmunni yetkazish usullarini ularning foydali mazmuni kristali orqali ko'rsatish bilan ishlanadi. Materialni ko'rsatishning tegishli dolzarb tasviri bo'yicha ko'rsatma til ishining o'ziga xos ijtimoiy-lingvistik tabiatini o'z ichiga oladi. Konsentrizm yo'nalishi jurnalistlarni turli xil ijtimoiy tillardagi yozishmalarning sotsiolingvistik chegaralarini ajrata olishini, suhbatdoshning ijtimoiy fazilatlarini o'z nutqida do'stona belgilar bilan tan olishga va yig'ishga o'rgatish uchun ko'rib chiqiladigan sotsiolingvistik materialning murakkabligini asta-sekin kengaytirish bilan sotsiolingvistik mahoratni o'rgatishni va ularning ijtimoiy to'g'ri nutq harakatini o'z ichiga oladi.

Asosiy qism. O'qituvchilar chet tillarini turli soha vakillariga o'qitishda sotsiolingvistikaning katta asosiy mag'zini anglab yetgan va mustahkam bilimga ega bo'lishi kerak, ana shunda tilni o'rganish jarayoni muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mumkin. Chunki sotsiolingvistika juda ko'p turli xil yondashuvlarni qamrab oladi. Tilni o'rgatishda mos yondashuvlarni tanlay olish uchun ular har bir o'quvchining tili va ijtimoiy kelib chiqishining o'zgarishini bilishlari kerak. Ijtimoiy lingvistikaning tilga bo'lgan yondashuvlari uchun asosiy muammo bu millatdir. Ommabop va akademik sohalarda til va madaniyatni ko'p muhokama qilish uchun belgilovchi asos bo'lib, millat tushunchasi tillar va madaniyatlarni aniqlash

usullariga katta ta'sir ko'rsatdi.[1] O'qituvchi ko'pincha til o'rgatishda sotsiolingvistika jihatlarini e'tiborsiz qoldiradi. Ular tilni ikkinchi yoki chet tilidagi so'zlarni, grammatika va talaffuzni (gapirish) o'rgatish uchun ko'proq e'tibor berishadi. Tilni sotsiolingvistika bilan o'rganish ma'ruzachilarga qayerda, kim va qachon gaplashayotganini farqlay olishlariga yordam beradi. Shuning uchun o'qituvchi materiallarni ijtimoiy kontekst bilan bog'lashi kerak.

Wolfson (1989) sotsiolingvistik nisbiylik atamasi bilan til o'rganish bo'yicha madaniy kontekstni u belgilaydigan quyidagicha farqning ta'sirini tasvirlaydi:

... har bir jamoaning o'ziga xos konventsiyalari, qoidalari va namunalari mavjud aloqa o'tkazish va (bu) kontekstda tushunilishi kerak; jamiyat qadriyatlari va tuzilishini aks ettiruvchi umumiy tizim. (Wolfson, 1989)

Ushbu bayonotda aytilishicha, madaniyatni tushunish uchun quyidagilarni asos sifatida anglash mumkin; jamiyatda tildan foydalanishdagi barcha qonuniyatlar; jamiyatda tildan foydalanish qoidalari, agar ular o'sha jamiyat madaniyatini ham o'rgansa, tilning ham madaniy, ham ijtimoiy-lingvistik jihatlarini o'z faoliyati davomida mukammal tarzda foydalanadi.

Nazariyalar olami va chet tilini ko'rsatish amaliyotida ma'lumotlarning jamlangan rivojlanishi va moliyaviy doiradagi ekstremistik o'zgarishlar tufayli, ayniqsa, joriy maktab ta'limini tashkil etishda umumiy axborot qobiliyati va sotsiolingvistik mahorat g'oyasi ayniqsa samarali bo'lib chiqadi, shuningdek harakat va shaxslarning muntazam kundalik mavjudligi va kommunikantlarning nutqiy xatti-harakatlaridagi sotsiolingvistik omillar haqida fikr yuritishni o'z ichiga oladi. Etimologiya noma'lum lahjaga o'rgatish, voqealar rivoji va o'quv tizimida boshqa ko'rsatma va etimologik topshiriqlarning boshqa tipologiyasini bajarishdagi sotsiolingvistik mahorati ustida ishlashda jurnalistlarning sotsiolingvistik nutqiy belgilarini idrok etish qobiliyatini o'ziga xos ahamiyatga ega bo'lgan yozishmalarning ijtimoiy muhitiga ishora qiladi. Ilg'or ta'limning tabiatini baholash qoidasi - muayyan faoliyat maydonida jurnalistlarning tajribasi sifatida ko'nikmalar to'plami voqealarining navbatidir. Kompetentsiyaga asoslangan ta'lim jurnalistlarga turli xil harakat sohalarida ma'lumot, qobiliyat va qobiliyatlarni olishini kafolatlaydigan va ularga ushbu ma'lumot, qobiliyat va qobiliyatlarni samarali qo'llash imkonini beradigan individual xususiyatlarni rivojlantirishni kafolatlaydigan qobiliyatga asoslangan ochiq maqsadlar metodologiyaga asoslanadi. Ushbu tadqiqda biz ko'nikma deganda shaxsning mashqlarni bajarish uchun shakllangan qobiliyati va mavjudligi tushuniladi, ular bir qator ko'nikmalar - "o'qitilgan mutaxassisning malakali harakatini kafolatlaydigan ma'lumotlarning halolligi va qobiliyatlaridir".[2]

Ko'nikma "o'quvchining tegishli qobiliyatga ega bo'lgan ustunligi, shu jumladan unga nisbatan o'z munosabati va harakat predmeti sifatida qaraladi. Meta va fanlararo xususiyatga ega bo'lgan qobiliyatlar, masalan, bir qator ilmiy ta'limotlarga e'tibor qaratish uchun sarflangan vaqt davomida shakllanadi, ular asosan ijtimoiy ko'nikmalardir.

Mutaxassis qobiliyatlarining hamroh bo'lgan turlari o'qituvchi uchun birinchi o'rinda turadi: 1) etimologik mahorat (til doirasi to'g'risidagi ma'lumotlar va undan foydalanish qobiliyati o'qituvchilar uchun faqat boshqalarning nutqini yetarlicha tushunish va o'z nuqtai nazarini taklif qilish uchun muhim emas. og'zaki va kompozitsion tuzilishda, lekin talabalar nutqini o'rganadigan badiiy til tamoyillariga muvofiqligi nuqtai nazaridan parchalashdan tashqari); 2) nutq va ochiq qobiliyatlar (etimologik ekspressiv va murakkab vositalar assortimentining ma'lumotlari va ustunligi o'qituvchiga tilni turli xil harakat doiralarida va o'ziga xos vaziyatlarda yozishmalar usuli sifatida ishlatishga imkon beradi); 3) uslubiy mahorat

(tilni ko'rsatish qobiliyati o'qituvchiga tildan malakali maqsadlarda foydalanish imkoniyatini beradi). Etimologiya sohasida muayyan mutaxassislik qobiliyatini ta'minlash uchun kollejlarning filologiya resurslari jurnalistlariga chet tilini, ayniqsa nemis tilini ko'rsatish mazmuni ko'rib chiqilayotgan til va uning tarkibiy til birliklarining joylashuvi hamda, ma'lum bir tilda so'zlashuvchilarning turmush tarzi, turli doiralarda til birliklarining ishlashining ekspressiv qoidalari va yozishmalar holatlari haqidagi ma'lumotlarga bog'liq.

Bundan tashqari, noma'lum dialekt o'qitish mazmuni nutq qobiliyati va imkoniyatlarini, olingan ma'lumotni va shakllangan qobiliyat va qobiliyatlarni turli yozishmalar sharoitida qo'llash qobiliyatini, o'zlashtirish qobiliyatlarini xuddi nutq materiali (xabarlar, nutq dizayni, jumlar, mavzular va boshqalar) o'z ichiga oladi.[3]

Kelajak jurnalistlarining noma'lum dialekt nutqini tartibga solish, takomillashtirish va yaxshilashning ko'rsatish tizimi va sikli uchun sotsiolingvistik o'zgaruvchilarni eslab qolish zarurati tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Gap shundaki, N.B. Mechkovskaya oqilona ta'kidlaydi: "Har qanday standartlar, etimologik bo'lganlarini hisoblash, o'z-o'zidan mo'tadil ma'lumotlarga bog'liq: ular ko'proq narsani o'rnatishni qonuniylashtiradi, bu so'rovni keyinchalik cheklash sifatida qabul qiladi. Shu bilan birga, har qanday standart rivojlanishga yordam bera olmaydi: qat'iy, qat'iy standartlar ayanchli tarzda orqada qoladi va ular boshqarish uchun mo'ljallangan o'zgaruvchan hayotdan ajralib ketadi. Standartning keraksiz an'anaviyligi ilmiy shevalar, uning barcha kompozitsion uslublari va jonli nutq o'rtasida doimiy ravishda kengayib borayotgan teshikka sabab bo'ladi. Bu, bir nuqtai nazardan, kompozitsion nutqning takomillashuviga to'sqinlik qiladi, keyin esa, og'zaki nutqda sodir bo'ladigan barcha narsa isyon va g'alayon ekanligini tan olish bilan mutanosib bo'lar edi". Biz tushunamizki, noma'lum dialektni ko'rsatishning an'anaviy protsedurasini o'rganmagan filologlar yo'naltirilgan, standartlashtiruvchi nuqtai nazarni ko'rsatish atrofida joylashgan - tildan foydalanishning holis standartidir.

Bu, biz o'ylaganimizdek, ular bilan hayotiy aloqani yo'lga qo'yish va tilning tartibga soluvchi qismi bilan bir qatorda, noma'lum dialekt nutqidagi me'yorlardan og'ishlarni farqlash, ularning sabablarini aniqlash va ma'lum bir ochiq va vaziyat sharoitida ulardan foydalanishning muvofiqligini tekshirish, qobiliyat va qobiliyatlar guruhini davom ettirish uchun jurnalistlar shunday bo'lishi kerak.

Xulosa. Jurnalistlarga chet tilini o'rgatishda sotsiolingvistik kompetensiyani rivojlantirish turli xil ijtimoiy-informatsion sharoitlarda nutqni rivojlantirish, ongni rivojlantirish qoidalarini qo'llab-quvvatlashini ko'rsatadi. Yuqorida keltirilgan ijtimoiy kompetensiyaning o'sishiga yordam beruvchi omillar jurnalistlarning professional ish jarayonlarida muhim ahamiyat kasb etadi. Filologik manbalar esa jurnalistlarining chet tilini ko'rsatishda sotsiolingvistik qobiliyatlari ustida ishlash uchun foydalaniladigan noma'lum dialektning sotsiolingvistik me'yorlari mazmuni o'ziga xos sotsiolingvistik mazmunga ega bo'lib, u talabalarining ma'lumotlari, ularning nutqiy xulq-atvorini to'plash qobiliyati va qobiliyatlari ustida ishlashning asosidir. Suhbatdoshning nutq profiliga asoslanib, ma'lum bir ijtimoiy-informatsion muhitda tan olingan sotsiolingvistik yozishmalarni hisobga olgan holda qobiliyatlari ustida ishlashning asosidir.

Adabiyotlar/Литература/References

1. Daniel, D. (2013). Language Socialization and Language Teaching: An interview with Patricia (Patsy) Duff. Aichi Gakuin University.
2. OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education “Synergies for Better Learning”. OECD publishing, PARIS CEDEC. 2013. 148-p.
3. Yasemin. B. (2013). Current Perspectives on Sociolinguistics and English Language Education. Bogazici University, Faculty of Education, Foreign Language Education, Istanbul, bayyurty@boun.edu.tr1, 69- 78.
4. Тоштемирова, С. А., & Мухаммадиев, Л. Ғ. (2021). Таълим сифати бошқаруви ва бу йўналишдаги халқаро моделларнинг ўзига хос хусусиятлари. Academic research in educational sciences, 2(3), 769-777
5. <http://want2speakthai.com/2012>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 7 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).